

85 ROCZNICA POWSTANIA „RUCHU PRAWNICZEGO, EKONOMICZNEGO I SOCJOLOGICZNEGO”

I. RYS HISTORYCZNY

WPROWADZENIE

Odzyskanie niepodległości i narodziny II Rzeczypospolitej w 1918 r. umożliwiły rozpoczęcie budowy na ziemiach b. zaboru pruskiego zrębów polskiej państwowości, w tym polskich instytucji naukowych i kulturalnych. Szczególnym tego przejawem było utworzenie już w 1919 r. Uniwersytetu Poznańskiego, a w jego ramach – Wydziału Prawno-Ekonomicznego¹. Znamiennym jest, że niemal równocześnie z uruchomieniem tego Wydziału szczupłe wówczas grono członków Rady Wydziału powzięło myśl o powołaniu do życia uczelnianego czasopisma naukowego². Idea ta została zrealizowana już w 1921 r., kiedy to ukazał się pierwszy zeszyt nowego kwartalnika – „Ruchu Prawniczego i Ekonomicznego”. Historia „Ruchu” wiąże się więc nierozzerwalnie z historią Wydziału.

Godny podziwu i najwyższego uznania jest fakt, że pomimo wielkich trudności i wysiłków organizacyjnych towarzyszących tworzeniu od podstaw Wydziału, w całkowicie nowych warunkach i przy początkowym braku kadry naukowej³, powstała koncepcja powołania czasopisma naukowego, pierwszego w tej dziedzinie w wyzwolonej Polsce – i to z myślą o nadaniu mu zasięgu ogólnokrajowego. Było to niewątpliwie zasługą pierwszego dziekana Wydziału Prawno-Ekonomicznego, profesora Antoniego Peretiatkowicza, który przejawiał nieprzeciętne zdolności organizacyjne⁴, oraz dzięki zaangażowaniu wszystkich członków nowo powstającej Rady Wydziału.

Przy powoływaniu do życia czasopisma współdziałały także – bardzo wówczas aktywne – poznańskie towarzystwa naukowe: Towarzystwo Prawne i Ekonomiczne⁵, a przede wszystkim Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, które dążyło do powstania w Poznaniu polskiej uczelni wyższej. Prof.

¹ Wydział zmieniał swą nazwę. Pierwotnie nazwany Wydziałem Prawniczym, następnie – Wydziałem Prawa i Nauk Ekonomiczno-Politycznych, a od 1921 r. – Wydziałem Prawno-Ekonomicznym (*vide* Statut Uniwersytetu Poznańskiego z 1921 r.).

² Źródło: Antoni Peretiatkowicz, *Słowo wstępne*, zeszyt jubileuszowy wydany z okazji 10-lecia „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” (z. 1, 1930); por także H. Olszewski, *Wydział prawa w latach 1919-1990*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1999, z. 2, s. 2-3.

³ Zob. K. Kolańczyk, *Wydział Prawa UP (1919-1959)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1959, z. 2; *Zarys dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu w Poznaniu, 1919-2004*, red. K. Krasowski, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2004, rozdz. I.

⁴ Prof. A. Peretiatkowicz był pierwszym dziekanem Wydziału Prawno-Ekonomicznego mianowanym 1 kwietnia 1919 r. i pełnił tę funkcję w latach 1919-1920 (na tej podstawie można wyciągnąć wniosek, że właśnie w tym czasie zrodziła się inicjatywa powołania czasopisma), a następnie prorektorem Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1920-1921, pełniąc jednocześnie funkcję przewodniczącego Komisji Nauk Społecznych PTPN (1920-1927). W latach późniejszych był także prezesem Polskiego Instytutu Prawa Publicznego (1938).

⁵ Założone w 1920 r. z inicjatywy Uniwersytetu Poznańskiego; zob. „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny” 1921, z. 1, s. 246-247 i 1922, s. 447. Prof. A. Peretiatkowicz był początkowo wiceprzewodniczącym, a od 1922 r. przewodniczącym Towarzystwa; zob. K. Kolańczyk, *op. cit.*, s. 31.

Antoni Peretiatkowicz, kierujący wówczas Komisją Nauk Społecznych PTPN, której działalność obejmowała prawo, ekonomię i socjologię, również na gruncie Towarzystwa poszukiwał wsparcia swojej inicjatywy⁶. „Ruch” stanowił zatem początkowo „Organ Wydziału Prawno-Ekonomicznego Uniwersytetu Poznańskiego, Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Towarzystwa Prawnego i Ekonomicznego” (dotyczyło to lat 1921-1924).

Od 1928 r. trwała współpracę nawiązano z Wyższą Szkołą Handlową w Poznaniu. Czasopismo stało się zatem „Organem Wydziału Prawno-Ekonomicznego Uniwersytetu Poznańskiego i Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu”, dając tym samym wyraz integracji naukowej środowiska poznańskiego.

Od początku swego istnienia czasopismo miało wyraźnie określony profil. Przyjęte założenia były konsekwentnie realizowane. Nowatorskie metodologicznie było przede wszystkim dążenie do powiązania dwóch różnych dziedzin nauki: prawa i ekonomii. Stanowiło to jednocześnie odzwierciedlenie dwukierunkowej koncepcji struktury Wydziału. W 1925 r. rozszerzono zakres tematyczny czasopisma o trzecią dyscyplinę – socjologię, co znalazło wyraz również w tytule czasopisma: „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”. Teoretyczne uzasadnienie dla włączenia w ramy pisma socjologii wyłożył profesor Jan St. Bystron, pierwszy kierownik Działu socjologicznego kwartalnika, wskazując na związki studiów nad zjawiskami społecznymi z naukami prawnymi i ekonomicznymi. Stwierdził on m.in. że: „[...] życie społeczne nie da się sprowadzić jedynie do czynników ekonomicznych”, że istnieje „ogromny świat zjawisk społecznych, który może być również przedmiotem nauki”⁷. Do jej szerszego rozwoju miał się właśnie przyczynić powstały Dział socjologiczny „Ruchu”.

Dla budowania od podstaw zrębów ustrojowych państwowości szczególnie ważne było, że czasopismo poświęcone zostało „nauce i życiu prawnemu i gospodarczemu Rzeczypospolitej” – a zatem całemu Państwu. Stanowiło to swego rodzaju motto, wydrukowane jako podtytuł czasopisma, i to począwszy od jego pierwszego zeszytu. „Ruch” nie ograniczył się więc do problematyki dzielnicowej, choć nie pomijano w nim także spraw środowiska Wielkopolski. Otwierał swe łamy dla wszystkich zainteresowanych poruszaną problematyką, wychodząc daleko poza poznańskie środowisko. Pisali w nim również wybitni naukowcy zagraniczni. Odwoływanie się do ogólnopolskiego charakteru czasopisma znajdowało wyraz i w następnych latach w „Słowach wstępnych” redaktora naczelnego⁸.

W 1936 r., w piętnastą rocznicę powołania czasopisma, na zjeździe profesorów prawa publicznego, prof. Ludwik Ehrlich, przemawiając w imieniu przybyłych gości, określił „Ruch” jako „[...] wielkie przedsięwzięcie naukowe, którym wszyscy się chępnymy”⁹.

⁶ Zob. Sprawozdanie Zarządu Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk za rok 1921 (w zbiorach Biblioteki PTPN), s. 5-6; szerzej zob. B. Wysocka, *W Polsce międzywojennej*, w: *Veritate et Scientia – księga pamiątkowa w 125-lecie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, red. A. Gąsiorowski, PWN, Warszawa-Poznań 1982, s. 64-65 i n.

⁷ J. St. Bystron, *Nowy dział*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1925, z. 1.

⁸ Założenie o ogólnopolskim charakterze kwartalnika podtrzymywane było i powtarzane w *Słowach wstępnych* redaktora naczelnego w zeszycie 1 za 1930 r. i zeszycie 1 za 1935 r.

⁹ Zjazd Profesorów i Docentów Prawa Publicznego w 1936 z okazji 15 rocznicy utworzenia „Ruchu”, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1936, z. 3.

Szeroko nawiązywano do spraw aktualnych (np. rozwiązywanie problemu bezrobocia). „Ruch” jako naczelne zadanie realizował „powiązanie nauki z życiem dla podniesienia jego kultury prawnej i gospodarczej”¹⁰, miał więc ambicje oddziaływania wychowawczego. W czasopiśmie odnotowywano też ważne wydarzenia społeczno-polityczne¹¹.

Imponujący był zakres przedmiotowy każdego zeszytu kwartalnika. Obejmował on bowiem siedem działów: „Rozprawy” (artykuły), „Przegląd piśmiennictwa”, „Przegląd Ustawodawstwa”, „Przegląd Orzecznictwa”, „Kronikę ekonomiczną”, „Miscellanea” (informacje o aktualnych wydarzeniach) i „Przegląd czasopism”. W 1930 r. rozszerzono go jeszcze o „Dział samorządowy”, a w 1935 r. wprowadzono dodatkowo „Dział nauk handlowych”.

Poszczególne zeszyty „Ruchu” – począwszy od 1925 do 1939 r. – zawierały cykl „Albumów”: *Album prawników polskich*, *Album ekonomistów polskich* (od lat trzydziestych: *Album ekonomistów i statystyków polskich*) oraz *Album socjologów polskich*. Obejmowały one fotografie wybitnych postaci nauki i krótkie notki biograficzne (łącznie ponad 120 tego rodzaju portretów). Stanowi to do dziś cenne źródło wiedzy o wymienionych w „Albumach” naukowcach.

Biorąc pod uwagę całokształt publikacji, bez przesady można stwierdzić, że „Ruch” odzwierciedlał w szerokim zakresie stan nauki polskiej w prezentowanych w czasopiśmie dziedzinach.

W okresie 19 przedwojennych lat – od chwili powstania czasopisma do września 1939 r. – wydano 75 zeszytów „Ruchu” (ostatnim był zeszyt 3 za 1939 r.). Ogółem opublikowano 427 artykułów i 2088 recenzji wydawniczych. Te ostatnie w początkowym okresie miały na łamach kwartalnika zdecydowaną przewagę ilościową. Opracowywane przez wybitnych profesorów, znawców danego przedmiotu, wzbogacały stan wiedzy o rozwoju nauk w poszczególnych dziedzinach, realizując tym samym cel naukowy czasopisma.

Czytelnikom prezentowano także obszerny przegląd ustawodawstwa, obejmujący szerokie omówienie bieżących prac legislacyjnych. Miało to szczególnie istotne znaczenie z uwagi na tworzenie zrębów jednolitego prawa polskiego – objętego procesem scalania po wieloletnim rozbiću dzielnicowym i obowiązywaniu na terenach ziem polskich trzech odmiennych systemów prawnych. Podobną rolę odgrywała publikacja orzecznictwa sądów polskich.

Ambicją Redakcji było regularne wydawanie poszczególnych zeszytów czasopisma. W 1930 r. prof. A. Peretiatkowicz pisał: „Trzecim dążeniem naszym [po zachowaniu charakteru naukowego w powiązaniu z wartością praktyczną i charakteru ogólnopaństwowego – przyp. T.R.] było zapewnić wydawnictwu regularne ukazywanie się we właściwych terminach. Jesteśmy, zdaje się, jednym z nielicznych polskich czasopism naukowych, które od początku swego istnienia nie przekroczyło ani razu terminu przewidzianego dla ukazania się poszczególnych zeszytów[...]”¹².

Redaktorem naczelnym przez cały ten wyjątkowo ożywiony naukowo okres był profesor Antoni Peretiatkowicz. W skład Komitetu Redakcyjnego wchodził

¹⁰ Por. A. Peretiatkowicz, *Słowo wstępne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1935, z. 1.

¹¹ Zob. „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1935, z. 3, rozpoczynający się od uczczenia pamięci J. Piłsudskiego – nekrolog, orędzie Prezydenta RP do obywateli, odezwa Prezydium Stałej Delegacji Zrzeszeń i Instytucji Prawniczych RP

¹² Zob. A. Peretiatkowicz, *Słowo wstępne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, jubileuszowy zeszyt 1 za 1930 r.; podobnie zeszyt 1 z 1935 r.

czołowi przedstawiciele nauk prawnych, ekonomicznych i socjologicznych, będący pracownikami Uniwersytetu Poznańskiego i Wyższej Szkoły Handlowej. Pierwszy Komitet liczył 43 członków¹³, a zasiadali w nim wszyscy kierownicy Katedr¹⁴. Poszczególnymi działami czasopisma opiekowali się „kierownicy działów”, wśród których odnajdujemy znamienite nazwiska profesorów tworzących historię Wydziału Prawno-Ekonomicznego – Cz. Znamierowski, A. Ohanowicza, E. Taylora, S. Rosińskiego, J. Bossowskiego, B. Winiarskiego; Wydziału Socjologii – J. St. Bystronia, F. Znanickiego, T. Szczurkiewicza i bardzo wielu innych. Pierwszą siedzibą „Ruchu” był Zamek.

Wydawanie czasopisma „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” zostało brutalnie przerwane przez wybuch wojny i okres okupacji niemieckiej, a następnie przez reżim komunistyczny narzucony Polsce po 1945 r.

Wznowienie czasopisma w 1958 r., po blisko 20 latach przerwy, miało dla środowiska uniwersyteckiego tak samo ogromne znaczenie, jak jego powołanie w pierwszych latach tworzenia Wydziału Prawno-Ekonomicznego¹⁵. Oznaczało bowiem przywrócenie tak ważnej dla nauki ciągłości historycznej oraz powrót do chlubnej tradycji Wydziału i Uczelni. Było kolejnym dowodem aktywności społeczności wydziałowej oraz zaangażowania pracowników naukowych poznańskich uczelni w nadaniu właściwej rangi nauce oraz dążenia do uwolnienia się od jej monopolizacji w ośrodkach centralnych.

Ze skąpych danych historycznych wynika, że to właśnie pracownicy nauki Wydziału Prawa UAM w Poznaniu uchwalili na zebraniu w 1957 r. podjęcie starań o reaktywowanie „Ruchu Prawniczego i Ekonomicznego”¹⁶. Inicjatywę poparły władze Uniwersytetu i WSE, a Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego wnioszek ten zaakceptowało¹⁷. Starania zostały uwieńczone sukcesem i od 1958 r. zaczęły się ukazywać regularnie – zgodnie z tradycją przedwojenną – cztery zeszyty rocznie, jako organ Wydziału Prawa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza i Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu.

Odrodzenie się studiów socjologicznych na UAM przyczyniło się do ponownego włączenia w 1960 r. w ramy „Ruchu” działu poświęconego socjologii i powrotu do dawnej nazwy: „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”¹⁸ – od tego momentu jako Organ Uniwersytetu i Wyższej Szkoły Ekonomicznej¹⁹.

¹³ Skład pierwszego Komitetu Redakcyjnego, publikowany w porządku alfabetycznym, przedstawiał się następująco: dr Adamczewski, ks. prof. Adamski, dr Badkowski, dr Borowiak, dr Bossowski, prof. dr Brzeski, dr Bühn, dr Bujak, prof. dr Bystron, L. Cichowicz, J. Cholewicki, St. Czarnowski, dr Dbałowski, dr prof. Glaser, J. Glass, J. Kałuźniak, prof. dr Kasznica, R. Kusztelan, dr Leżański, prof. dr Lisowski, dr Mańkowski, prof. dr Nadobnik, prof. dr Ohanowicz, dr Paczkowski, prof. dr Pawłowski, dr Prądzyński, J. Prokopowicz, prof. dr Rutkowski, dr Sikorski, dr Sławski, E. Sobolewski, dr Sułkowski, dr Szuldrzyński, J. Szyć, prof. dr Taylor, dr Winiarski, dr Zaleski, prof. dr Znanicki. Kierownik działu prawniczego i redaktor naczelny – prof. dr Peretiatkiewicz, kierownik Działu ekonomicznego i sekretarz redakcji – dr Stefan Rosiński. W początkowym okresie skład Komitetu nie ulegał poważniejszym zmianom.

¹⁴ Zob. K. Kolańczyk, op. cit., s. 19.

¹⁵ Pierwszy redaktor „Ruchu”, prof. A. Peretiatkiewicz, nie dożył reaktywowania czasopisma – zmarł w grudniu 1956 r. Wiedział jednakże o podejmowanych staraniach w tym względzie.

¹⁶ *Cztery lata 'Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego 1958-1961'* (Anna Michalska), „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1962, z. 2, s. 383.

¹⁷ *Od Redakcji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1968, z. 1.

¹⁸ Zmiana nazwy nastąpiła począwszy od 3 zeszytu 1960 r. Szerzej na ten temat zob. D. Włodarczyk, *65 lat działu socjologicznego 'Ruchu'*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1992, z. 1, s. 161 i n. Pierwszym redaktorem naczelnym wznowionego Działu socjologicznego został prof. Stanisław Kowalski. Częściowej reorganizacji uległ Komitet Redakcyjny i skład Redakcji.

¹⁹ W słowie *Od Redakcji* w zeszycie 2 za 1960 r. stwierdzono: „Jako czasopismo międzyuczelniane, będzie on opierał się na statucie nadanym przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego [...]”.

Pierwszym redaktorem naczelnym wznowionego w 1958 r. kwartalnika został profesor Alfred Ohanowicz i pełnił tę funkcję nieprzerwanie przez blisko 25 lat, aż do 1981 r. Pierwszy Komitet Redakcyjny tworzyli: A. Ohanowicz (redaktor naczelny), S. Waszak (z-ca), S. Borowski i A. Łopatka (sekretarze redakcji) oraz J. Górski, A. Klafkowski, K. Kolańczyk, E. Taylor, Z. Zakrzewski, M. Zimmermann. Skład Komitetu Redakcyjnego nie był stabilny i ulegał stosunkowo częstym zmianom, co jednak dawało możliwość włączenia do bezpośredniej współpracy w Redakcji większego grona wybitnych pracowników naukowych Wydziału Prawa i WSE.

Kolejnymi redaktorami naczelnymi byli: prof. Zbigniew Radwański (1982-1990)²⁰, prof. Zygmunt Ziemiński (1991-1996)²¹, prof. Maciej Zieliński (1997-2003) i prof. Teresa Rabska (od 2003 r.).

Wewnętrzny układ i struktura kwartalnika zbliżone były początkowo do wzorca przedwojennego. Każdy zeszyt zawierał: artykuły, przegląd piśmiennictwa, przegląd orzecznictwa, sprawozdania i komunikaty oraz bibliografię. Nową i bardzo cenną pozycję stanowiły (od 1961 r.) zbiorcze zestawienia rozpraw doktorskich na Wydziale Prawa UAM i WSE oraz sprawozdania z rozpraw habilitacyjnych. Dokumentowały one postępy i rozwój naukowy obu Uczelni. Komunikaty te zaniechano po 1990 r. z uwagi na trudności finansowe i konieczność ograniczenia ilości arkuszy wydawniczych²².

Dużo wcześniej (1974 r.) zrezygnowano z publikacji orzecznictwa, choć w tym przypadku podyktowane było to również powstaniem w Polsce innych pism specjalizujących się w tym zakresie.

Fundamentalną sprawą dla dalszego rozwoju pisma w całkowicie zmienionych warunkach było nawiązanie do jego korzeni i przedwojennego wzorca naukowego. Pozwoliło to na utrzymanie ciągłości idei, jaka przyświecała czasopismu, i zachowania podstawowych jego założeń, mimo diametralnie zmienionego ustroju państwa i stosunków społeczno-gospodarczych oraz piętrzących się trudności.

Rozwój tych stosunków i sytuacji politycznej państwa zawsze wywierał (i nadal wywiera) istotny wpływ na podejmowane z naukowego punktu widzenia problemy. Dokonujące się więc głębokie zmiany w historii państwa nie mogły pozostawać bez wpływu na treść publikacji zamieszczanych na łamach „Ruchu”. Z tego też względu w powojennych dziejach „Ruchu” wyodrębnić trzeba zdecydowanie dwa zasadnicze etapy: od 1958 do 1989 r. i od 1989 r., po odzyskaniu niepodległości państwa, do chwili obecnej.

W pierwszym okresie nie udało się całkowicie uniknąć ciężących nad nauką wpływów polityki i cenzury. „Ruch” publikował – chociaż jak na owe czasy w stosunkowo małym stopniu – również artykuły o podłożu ideologicznym²³. Z tej przyczyny nie wszystkie zeszyty czasopisma przynoszą mu chlubę. Nie powinno to jednak podważać faktu, że „Ruch” odegrał wówczas w środowisku

²⁰ Zob. *Od Redakcji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1991, z. 1.

²¹ Zob. S. Czepita, *Prof. dr Zygmunt Ziemiński (1920-1996)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1996, z. 2, s. 183.

²² Por. *Od Redakcji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1996, z. 1, s. 1-2.

²³ Można domniemywać, że ceną za wznowienie „Ruchu” było „właściwe” wytyczenie kierunku jego działalności, co znalazło wyraz w ostatnim zdaniu bardzo krótkiego tekstu *Od Redakcji*, zamieszczonego w zeszytcie 1 z 1958 r.: „[...] Przede wszystkim łamy ‘Ruchu’ będą zawsze otwarte dla rodzimych koncepcji społeczno-gospodarczych, służących dla realizacji postępu na polskiej drodze do socjalizmu”; zob. też *Od Redakcji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1968, z. 1.

naukowym istotną rolę. Zawarte w nim artykuły były wyrazem zaangażowania naukowego, poszukiwania najwłaściwszych w danych warunkach rozwiązań i służyły podnoszeniu znaczenia nauki w prowadzeniu dydaktyki uniwersyteckiej. Na podkreślenie zasługuje fakt, że było to jedyne czasopismo integrujące trzy dziedziny nauki, i to dziedziny głęboko zaangażowane w procesy rozwoju społeczno-gospodarczego. Pozytywnym przejawem był także wzrost liczby opracowań młodej kadry naukowej. „Ruch” był więc miejscem debiutów młodych pracowników, którzy – przy braku tego czasopisma – mieliby niewielkie szanse publikowania artykułów w innych periodykach.

O ciągłości czasopisma świadczyło stałe odwoływanie się do jego początków, „do proveniencji przedwojennej”, co podkreślić miało także „oznaczenie kolejną numeracją roczników powojennych”. I tak zeszyt 4 z 1988 r. stanowił „ostatni zeszyt pięćdziesiątego rocznika „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”²⁴.

Senat UAM uchwałą z 17 stycznia 1989 r. przyznał „Ruchowi” medal „Za zasługi dla Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu”²⁵.

Rok 1989 oznacza w historii Państwa całkowitą przebudowę podstaw ustroju politycznego i społeczno-gospodarczego. Przełom ten nie został w czasopiśmie odnotowany w żaden szczególny sposób. Konsekwencje związane z zasadniczą zmianą ustroju Państwa znalazły jednak dobitny wyraz w tematyce artykułów. Są one ściśle powiązane z transformacją ustrojową. Podjęta została szeroka dyskusja nad założeniami konstytucji RP, strukturą aparatu państwowego, a zwłaszcza odejściem od centralizacji i przywracaniem samorządu terytorialnego. Szczególną wagę przypisuje się nowym aspektom systemu społeczno-gospodarczego. Z kolei przystąpienie Rzeczypospolitej do Unii Europejskiej i poprzedzające go procesy przygotowawcze otworzyły nowe, bardzo rozległe pole dyskusji naukowych.

Tematyka „Ruchu” coraz pełniej odzwierciedla te nowe przestrzenie badawcze. Dążeniem Redakcji jest, aby czasopismo stało się platformą naukowej wymiany poglądów na te fundamentalne zagadnienia oraz było autentycznym *r u c h e m*, prowadzącym do wspólnego rozwiązywania przez piszących na jego łamach autorów palących problemów Państwa. W 2003 r., w obliczu narastających nowych zjawisk sytuacji polityczno-ustrojowej i społeczno-gospodarczej kraju, na skutek nieodpowiedzialnego funkcjonowania władz państwowych i pogarszającego się stanu prawodawstwa, Redakcja czasopisma skierowała apel o głębsze jeszcze zaangażowanie się nauki – prawa, ekonomii i socjologii – w naprawę Rzeczypospolitej i podjęcie szerokiej dyskusji nad stosunkami wewnętrznymi kraju, a także pozycją RP w strukturach europejskich²⁶.

Bogata problematyka „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” została przedstawiona w tym zeszycie w ramach poszczególnych działów czasopisma: działu prawniczego (przez profesora Z. Radwańskiego), działu ekonomicznego (przez profesor L. Wojtasiewicz) i działu socjologicznego (przez profesora J. Włodarka). Charakterystyczną cechą „Ruchu” – jako czasopisma obejmującego trzy dziedziny nauki – było wydawanie także zeszytów monote-

²⁴ Cyt. z tekstu *Od Redakcji*, podpisanego przez Redaktora Naczelnego, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1988, z. 4.

²⁵ Ibidem; „Informator UAM” z 20 lutego 1989 r., s. 5.

²⁶ Zob. „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2003, z. 4 i 2004, z. 1, 2, 3.

matycznych, skupiających poglądy autorów reprezentujących te dziedziny, na jeden ogólniejszy temat. W tym wyrażała się w szczególności interdiscyplinarna koncepcja czasopisma. W większości przypadków punkt wyjścia stanowiły istotne rozwiązania prawne (lub ich projekty), wymagające wielostronnego przeanalizowania, o podłożu gospodarczym i (lub) społecznym. Niektórym zeszytom nadawano z tej przyczyny wspólny tytuł i stanowiły one swego rodzaju monograficzne, wielodyscyplinarne opracowanie na dany temat. Wielu z nich nie publikowano wprawdzie pod szczególnym tytułem, jednakże ich treść miała taki właśnie charakter.

Opracowania historii poszczególnych działów „Ruchu” odsyłają do niektórych zeszytów monotematycznych. Z uwagi na ich istotne znaczenie należy przypomnieć niektóre z nich: z zakresu teorii prawa: „Polityka, legislacja a teoria prawa” (z. 4, 1994), „Funkcjonalność i dysfunkcjonalność prawa” (z. 1, 1995); z problematyki ustroju państwa i jego struktury: „Założenia nowej Konstytucji RP” (z. 2, 1995), „Problematyka samorządu terytorialnego” (z. 2, 1991), „Region – Regionalizacja – Regionalizm” (z. 2, 1992); dotyczące systemu prawa: „Prawo polskie a obce” (z. 4, 1991), „Co to jest prawo gospodarcze?” (z. 1, 1993), „Prawo działalności gospodarczej po roku obowiązywania” (z. 2, 2002); o problematyce społecznej: „Problemy zabezpieczenia społecznego” (z. 4, 1995), „Problemy ludzi starszych” (z. 1, 1999); dotyczące stosunków gospodarczych i prawnych: „Konkurencja – marketing – reklama” (z. 2, 1994), „Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych” (z. 2, 1998), „Finanse i gospodarka” (z. 3, 2005) i inne. Szereg zeszytów „Ruchu” dedykowanych było wybitnym postaciom życia naukowego²⁷.

W okresie powojennym, po wznowieniu „Ruchu”, od 1958 do 2006 r. wydano 49 roczników, obejmujących 192 zeszyty zawierające 2959 artykułów.

Niniejszy zeszyt 2 za 2006 r. powstaje w przełomowym okresie kształtowania przyszłej wizji Państwa, po blisko 18 latach głębokiej transformacji ustrojowej. Następuje spięcie różnych koncepcji dotyczących roli państwa i jego organów w oddziaływaniu na stosunki społeczne i gospodarcze. W sporach politycznych zbyt mały jest wciąż udział rzetelnej dyskusji naukowej, odzwierciedlającej ponadpartyjne, ogólne interesy i potrzeby społeczeństwa i Państwa.

Doniosłość problemów ilustrują artykuły zawarte w niniejszym, jubileuszowym zeszycie „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”. Są to wypowiedzi autorskie, ilustrujące poglądy wybitnych naukowców, zaangażowanych w nurt dokonujących się przeobrażeń w wielu dziedzinach naszego życia. W tym miejscu Redakcja „Ruchu” składa Im najgorętsze podziękowania za Ich ogromny wkład w przedstawieniu skomplikowanych zagadnień prawnych narastających w toku przemian ustroju Państwa, stosunków społecznych i gospodarczych oraz relacji międzynarodowych.

Jednocześnie Redakcja pragnie poinformować, że kontynuacją tej dyskusji będą dalsze artykuły, publikowane w kolejnym (trzecim) zeszycie za 2006 r. Będą to artykuły m.in. profesorów: Mariana Golki, Antoniego Z. Kamińskiego, Jana Sandorskiego, Berndta Schünemanna, Wacława Wilczyńskiego, Zbigniewa Woźniaka, Macieja Zielińskiego, Marka Ziółkowskiego.

Teresa Rabska

²⁷ Np. A. Ohanowiczowi (1968), S. Kowalskiemu (1974), T. Szczurkiewiczowi (1976), Z. Zakrzewskiemu (1980), E. Taylorowi (1985), Cz. Znamierowskiemu (1987) i wielu innym.